

Ett nordiskt samarbete för alla

Integrering a
funktionshindersp
Nordiska ministerrådet
verksamhet 2021

Nordens
välfärdscenter

Ett nordiskt samarbete för alla
– Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska
ministerrådets verksamhet 2021

Utgiven av
Nordens välfärdscenter
© augusti 2021

Projektledare: Maria Montefusco

Författare: Maria Montefusco

Ansvarig utgivare: Eva Franzén, Nordens välfärdscenter

Redaktör: Christina Lindström

Omslagsfoto:

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besöksadress: Slupskjulsvägen 30
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Tel: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org

www.nordicwelfare.org/publikationer

Innehållsförteckning

Inledning – ett nordiskt samarbete för alla	4
Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet	6
Sammanfattning av resultat för 2021	9
Finns perspektivet i styrdokument?	10
Finansieras aktiviteter?	10
Nästa steg.....	11
Nätverket för integrering av funktionshindersperspektiv vid Nordiska ministerrådets sekretariat	12
Resultat område för område	14
Samarbetsministrarnas tvärsektoriella områden inklusive mobilitet, barns och ungas rättigheter samt internationellt samarbete	14
Social- och hälsopolitik.....	16
Kultur	18
Jämställdhet	19
Arbetsliv.....	20
Utbildning och forskning	22
Lagsamarbete	23
Näringspolitik.....	23
Regionalpolitik	24
Digitalisering.....	26
Integration	27
Kommunikation	30

Inledning – ett nordiskt samarbete för alla

Enligt det nordiska samarbetets [Vision 2030](#) ska Norden vara världens mest integrerade och hållbara region 2030. Ett samhälle där så många som möjligt kommer till sin rätt och kan bidra är ett hållbart samhälle. Ett samhälle där vissa grupper lämnas utanför, är inte socialt hållbart. Universellt utformade lösningar främjar i sig inkludering och därmed socialt hållbar samhällsutveckling. För att lyckas med den sociala dimensionen av hållbarhet behöver det nordiska samarbetet vara tillgängligt och inkluderande, och den politik som genereras ska vara relevant för alla nordbor oavsett funktionsförmåga.

För att uppnå visionens mål har en [handlingsplan](#) tagits fram som ska vara avgörande för all samarbetspolitik och som påverkar varje sektor för sig.

Vision 2030 speglar hållbarhetsmålen i [FN:s Agenda 2030](#), är tvärssektoriell och genomsyras, i likhet med FN:s mål, av budskapet att ingen ska lämnas efter. Agenda 2030 har ett tydligt integrerat funktionshindersperspektiv. Funktionshinder och personer med funktionsnedsättning omnämns elva gånger i hållbarhetsmålen.

- Enligt delmål 16.7 i FN:s Agenda 2030, ska alla världens länder "säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer".
- Delmål 10.2 är att "till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet".

Därutöver är samtliga hållbarhetsmål universella, och gäller därmed alla människor.

Nordiska ministerrådets interna [policy för tvärssektoriell integrering av hållbar utveckling, jämställdhet samt barnrätts- och ungdomsperspektiv](#) tydliggör sektorernas ansvar för tvärssektoriella perspektiv och stödjer samtidigt genomförandet av visionen.

Dessa nya strategiska dokument för det nordiska samarbetet har ett integrerat funktionshindersperspektiv.

Genom att integrera ett funktionshindersperspektiv bidrar nordisk politik till socialt och ekonomiskt hållbar samhällsutveckling. Politik som ska främja delaktighet i exempelvis arbetslivet ska beakta universell utformning och behov hos personer med funktionsnedsättning. Det gäller också praktiska saker, så som att politiska möten ska vara tillgängliga och det ska gå att ta del av ministerrådets rapporter och hemsida även med digitala hjälpmedel.

Inom det nordiska samarbetet förekommer fortfarande bristande tillgänglighet, som hindrar personer med funktionsnedsättning att delta aktivt i samarbetet och därmed både att påverka och ta del av den politik som utvecklas. Detta är ett demokratiskt tillkortakommande och Nordiska ministerrådet arbetar därför systematiskt för att stärka funktionshindersperspektivet i alla relevanta politikområden, samt i sin egen verksamhet. Syftet är att statuera exempel som organisation, samt i all politik och alla aktiviteter som det nordiska samarbetet genererar.

Integrering av funktionshindersperspektiv är ett generellt åtagande för Nordiska ministerrådet men även en viktig del av implementeringen av ministerrådets [Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder för perioden 2018-22](#). Integrering och uppföljning av handlingsplanen utgör aktivitet 2.1 inom fokusområdet Hållbar utveckling.

Denna rapport är en uppföljning och ger en ögonblicksbild av hur funktionshindersperspektiv integreras i nordisk politik och verksamhet 2021. Det interna arbetet med tillgänglighet inom sekretariat och institutioner finns också med.

Rapporten är indelad i två delar, där den första visar resultaten av den systematiska integreringen av funktionshindersperspektiv som pågår inom politikområden och verksamhet gemensamt. Den andra delen beskriver processen i politikområde för politikområde.

Integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet

Det nordiska regeringssamarbetet är en komplex organisation som består av ett tiotal politiksektorer, administration för dessa och många institutioner och samarbetsorgan. Flera tvärsektoriella perspektiv ska integreras på olika sätt i alla delar. Målet är att alla relevanta politikområden också har ett integrerat funktionshindersperspektiv.

Vad menas med integrering av funktionshindersperspektiv?

Integrering av funktionshindersperspektiv betyder olika saker beroende på kontext. På engelska används begreppen "disability mainstreaming" eller "disability inclusive". Att integrera ett funktionshindersperspektiv handlar i Nordiska ministerrådets fall om att synlig- och tydliggöra situationer och behov hos personer med funktionsnedsättning samt att främja inkludering genom universell utformning och tillgänglighet.

Arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv i det nordiska regeringssamarbetet delas in i två delar:

- medvetandegörande, integrering och uppföljning av funktionshindersperspektiv i politikområdena samt
- internt arbete med tillgänglighet inom Nordiska ministerrådets sekretariat och institutioner.

Hur är integreringsarbetet organiserat?

Samarbetet om funktionshinder är som helhet förankrat inom Ministerrådet för social- och hälsopolitik (MR-S) och koordineras av Ämbetsmannakommittén för social- och hälsopolitik (ÄK-S). Insatser för att främja inkludering av personer med funktionsnedsättning och integrering av funktionshindersperspektiv sträcker sig genom flera politikområden. Detta handlar om människor som finns i hela samhället och är därmed ett tvärsektoriellt område.

Ledningsgruppen för Nordiska ministerrådets sekretariat beslutade i september 2018 att arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv skulle förstärkas genom en formaliserad och systematiserad intern process. Sedan 2019 finns således ett internt nätverk för integreringsarbetet. Nätverket består av seniorrådgivare

och rådgivare från relevanta sektorer samt från kommunikationsavdelningen. Kontaktpersonerna förmedlar information och höjer medvetenheten om funktionshindersfrågor och tillgänglighet.

Nätverket koordineras av Avdelningen för kunskap och välfärd. Avdelningen samarbetar kring informationsförmedling och uppföljning av integreringsarbetet med sekretariatet för [Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder](#) (Funktionshindersrådet).

Funktionshindersrådet är ministerrådets rådgivande organ med sekretariat vid [Nordens välfärdscenter](#) som är en institution under MR-S.

Uppföljning – metod och process

Funktionshindersrådet har genom sitt mandat från MR-S i uppgift att årligen följa upp arbetet med integrering av funktionshindersperspektiv inom ministerrådets verksamhet. Sekretariatet vid Nordens välfärdscenter följer upp arbetet i dialog med kontaktpersonerna i ministerrådets nätverk. Uppföljningsrapporten är en del av Nordens välfärdscenters redogörelse om funktionshinderssamarbetet som varje år redovisas för ÄK-S och vartannat år ingår i ministerrådets redogörelse om funktionshinderssamarbetet i dess helhet till Nordiska rådet.

Följande sektorer och politikområden inom regeringssamarbetet följs upp:

- ministerrådet för de nordiska samarbetsministrarna, MR-SAM, koordinerat gränshinderssamarbete, barn och ungas rättigheter och internationellt samarbete
- social- och hälsopolitik
- arbetsliv
- utbildning och forskningspolitik
- jämställdhet
- kultur
- digitalisering
- regionalpolitik
- näringspolitik
- lagsamarbetet
- finanspolitik
- integration

Vid Nordiska ministerrådets sekretariat involveras också kommunikationsavdelningen som ansvarar för webbplatser, publikationer, bevakning och kommunikation av nordisk politik och kunskap. Kommunikationsavdelningens ansvarsområden spelar en

avgörande roll för att det nordiska samarbetet ska bli tillgängligt, för att synliggöra hur personer med funktionsnedsättning har det i Norden och vad som främjar inkludering.

Vad är viktigt? Vad följs upp?

För att behoven hos personer med funktionsnedsättning ska beaktas behövs en medvetenhet och tydliga aktiviteter som i praktiken främjar delaktighet. När funktionshindersperspektivet följs upp, ska följande frågor besvaras:

- Omnämns personer med funktionsnedsättning och/eller tillgänglighet och/eller universell utformning i syfte att främja inkludering, i sektorns styrdokument (till exempel samarbetsprogram)?
- Bidrar sektorn finansiellt, eller på annat sätt, till projekt eller andra aktiviteter som syftar till att uppmärksamma situationen eller förbättra tillgänglighet och/eller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning?
- Hur beaktas funktionshindersperspektiv i sektorns/verksamhetens engagemang i det nordiska samarbetets vision?
- Vad kan vara nästa steg för integreringen av funktionshindersperspektiv inom ditt område/sector?
- Vilket typ av stöd (resurser, verktyg) behövs för att ta nästa steg?

Denna metod för uppföljning bygger på förändrings- och programteori där integrering av funktionshindersperspektiv främjas genom systematisk uppföljning samt att erbjuda kompetens och stöd.

Metoden är anpassad för det nordiska samarbetets organisation och bygger på ett tidigare projekt i Nordiska ministerrådets verksamhet som pågick under 2015–17, med utgångspunkt i en [nollmätning](#) som gjordes 2015 och uppföljningar [2016](#) samt [2017](#). Inom perioden producerades också inspirationsmaterialet [Möten för alla](#) med råd om tillgängliga möten och konferenser.

2019 gjordes den första uppföljningen under pågående handlingsplansperiod. I rapporten [Ett nordiskt samarbete för alla – integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet 2019](#), beskrivs metod och resultat. [Uppföljningen 2020](#) redogjorde för ytterligare utveckling, denna rapport blir den tredje och 2022 görs den sista uppföljningen under pågående period.

Sammanfattning av resultat för 2021

Trots att coronapandemin fortsatt att starkt påverka förutsättningarna för det nordiska samarbetet, har den goda utvecklingen mot ett starkare integrerat funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet och politikområden fortsatt.

I jämförelse med uppföljningen 2020 finns 2021 en fortsatt hög medvetenhet hos kontaktpersonerna i nätverket, fler områden rapporterar resultat och efterfrågar expertkompetens. Under vintern har flera förfrågningar om inspel och kommentarer har kommit till Funktionshindersrådets sekretariat, inte minst i förhållande till utveckling av aktiviteter inom det nordiska samarbetets vision.

Det interna nätverkets önskemål från 2019 och 2020 var att genomföra utbildningsinsatser och utveckla former för brukarinvolvering och standarder för tillgänglighet som kan användas i det dagliga arbetet. Detta har delvis fungerat väl då flera aktiviteter organiserats. De digitala formaten på mötena innebär dock till viss del hinder för att starta nya dialoger. Standarder för tillgänglighet finns men det skulle behövas utbildningsinsatser för att bättre implementera. De nätverksmöten som organiserats med funktionshindersrådets medlemmar, andra nationella experter och företrädare för unga med funktionsnedsättning har stärkt utvecklingsprocesserna.

I samarbetets nya policy för integrering av hållbar utveckling, jämställdhet och barnrätts- och ungdomsperspektiv fastställs att alla möten ska vara tillgängliga och där finns en hänvisning till inspirationsskriften [Möten för alla](#). Strategin gäller hela det nordiska samarbetet, inklusive institutioner och samarbetsorgan.

Uppföljningen omfattar de politik- och verksamhetsområden som representeras i ministerrådets nätverk. Inom flertalet politikområden finns insatser som på olika sätt uppmärksammar behov och främjar förutsättningar för delaktighet bland personer med funktionsnedsättning, inte minst genom att samarbeta kring tillgänglighet och universell utformning. Nedan sammanfattas några av resultaten utifrån de fyra frågeställningar som besvarats av politik- och verksamhetsområdena. Därefter beskrivs arbetet område för område.

Finns perspektivet i styrdokument?

Majoriteten av de uppföljda politikområdena nämner personer med funktionsnedsättning, tillgänglighet och/eller universell utformning i sina styrdokument; samarbetsprogram, handlingsplaner, genomlysningar, strategier eller liknande. Även begrepp som inkludering räknas in, om det är inkludering av personer med olika funktionsförmågor som åsyftas. I de politikområden där perspektivet inte syns explicit, kommenterar kontaktpersonerna att det finns intresse för att integrera perspektivet tydligare i nästkommande samarbetsprogram.

Att personer med funktionsnedsättning, funktionshinder och begrepp som tillgänglighet och inkludering omnämns explicit i strategier och andra styrande dokument är viktigt och förbättrar förutsättningarna för att sektorn verkligen tar initiativ och verkar för att främja rättigheter och inkludering. Samtidigt visar uppföljningen att det inte är en självklarhet att konkreta insatser genomförs enbart för att det finns med i styrningsdokument på strategisk nivå. I de sektorer för vilka perspektivet inte är med i strategiska styrningsdokument förekommer på motsatt sätt i vissa fall att sektorn finansierar konkreta insatser, som projekt och möten.

Finansieras aktiviteter?

I nästan alla uppföljda politikområden och delar av verksamheten finansieras olika typer av möten, projekt och andra aktiviteter som syftar till att främja inkludering genom att uppmärksamma situationen eller förbättra tillgänglighet och/eller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Några av dessa är kopplade till funktionshindrarsamarbetet generellt så som de nio aktiviteterna i ministerrådets handlingsplan för området, däribland samarbetsministrarnas engagemang i fråga om mobilitet för döva och projektet Universell utformning, delaktighet och demokrati. Detta medan andra sektorer tagit egna initiativ utan att perspektivet finns i strategiska dokument. Så är fallet med högnivågruppen inom digitalisering som utsett ett nordisk-baltiskt nätverk för att främja digital tillgänglighet, bland annat stötta implementering av EU:s webbtillgänglighetsdirektiv.

Det finns ett par politikområden som inte har perspektivet omnämnt explicit i strategier eller finansierar insatser. Inom dessa områden finns dock en positiv inställning till att påbörja samarbete.

Nästa steg

Nätverket för integrering av funktionshindersperspektiv vid Nordiska ministerrådets sekretariat har hållit uppskattade möten då de gett en möjlighet att diskutera perspektivet, initiativ, utmaningar och möjligheter på tvärs genom sektorerna. Dessa möten kommer fortsätta att genomföras.

- Fortsätta med stötta och lära av varandra genom det interna nätverket, samarbeta med NVC och Funktionshindersrådet, bland annat genom inspirationsworkshops
- Utveckla en utbildning om tillgänglighet och funktionshindersperspektiv, anpassad till Nordiska ministerrådets verksamhet, lik den som genomförts inom ramen för barnrätts- och ungdomsområdet
- Fortsätta integrera funktionshindersperspektiv i utveckling av samarbetsprogram och andra strategiska dokument
- Fortsätta implementera krav på tillgänglighet i digitala och andra miljöer i enlighet med kommunikationsstrategin och vägledningen för integrering av tvärsektoriella perspektiv mm
- Involvera institutioner och samarbetsorgan och projekt tydligare och mer systematiskt, till exempel genom mål för verksamhet i beviljningsbrev

Nätverket för integrering av funktionshindersperspektiv vid Nordiska ministerrådets sekretariat

I november 2020 genomfördes efter önskemål från nätverket en inspirationsworkshop där nätverkets kontaktpersoner medverkade tillsammans med medlemmar i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder samt företrädare för unga med funktionsnedsättning. Tre inspirerande exempel på integrering av funktionshindersperspektiv i Nordiska ministerrådets verksamhet och politikområden lyftes fram och diskuterades (barn och unga, digitalisering och kommunikation). Inför mötet publicerade Nordens välfärdscenter en [artikel om uppföljningsrapporten och de tre inspirerande exemplen](#). Workshopen syftade också till att stärka nätverket med kontakter till experter och företrädande organisationer för personer med funktionsnedsättning i Norden inklusive organisationer som företräder barn och unga. Samtliga kontaktpersoner i nätverket fick därefter beskriva hur det går i mindre grupper som blandades med rådsmedlemmar och ungdomsorganisationer.

Vid detta tillfälle diskuterades också förslaget om utbildningsinsats om funktionshinder efter modell av ministerrådets interna utbildning om barnrätts- och ungdomsperspektiv. Det finns en fortsatt stark efterfrågan om en sådan utbildning.

I samband med workshopen och andra möten under samma vecka, [intervjuades också unga företrädare](#) som har flera förslag till hur det nordiska samarbetet bättre kan stärka ungas förutsättningar till delaktighet.

Under vintern har flera av kontaktpersonerna vänt sig till funktionshindersrådets sekretariat vid Nordens välfärdscenter för att söka svar på diverse olika frågor och utmaningar. Bland annat frågor om skrivtolkning till webinarier för att leva upp till kvalitets- och tillgänglighetsstandard. Även spörsmål om rutiner och formuleringar kring tillgänglighet i administrativa processer för stödordningar. Även för förslag om experter till paneler mm.

I februari erbjöds bilaterala samtal mellan funktionshindersrådets sekretariat och medlemmar. Under april sammanställde

kontaktpersonerna i nätverket sina respektive inspel till uppföljningsrapporten. Den 5 maj inviterades nätverket för ännu en inspirationsworkshop för att dela erfarenheter och diskutera status för integreringen i respektive område, utkastet till uppföljningsrapporten, aktivitetsplanering för nästa steg och andra relevanta frågor. Vid inspirationsworkshopen presenterades även två exempel på kampanjer och projekt om inkludering. Ett ytterligare nätverksmöte genomförs efter sommaren.

Resultat

område för område

Följande har redogjorts skriftligt genom ministerrådets interna nätverk för integrering av funktionshindersperspektiv och/eller framkommit vid möten med hela nätverket eller enskilda möten med kontaktpersoner.

Samarbetsministrarnas tvärspektoriella områden inklusive mobilitet, barns och ungas rättigheter samt internationellt samarbete

Social hållbarhet är en viktig del av det [nordiska samarbetets vision](#). Samarbetet om funktionshinder kan bidra till att genomföra relevanta delar av denna. I september 2020 antogs en [tvärspektoriell handlingsplan](#) till visionen som ska följas upp med [indikatorer](#). Handlingsplanen för genomförandet av den nya visionen har ett explicit funktionshindersperspektiv, i enlighet med definitionen i denna uppföljning förekommer ett funktionshindersperspektiv i:

- mål 7 om arbetsmarknad (sid 16)
- mål 9 om jämställd och trygg hälsa och välfärd för alla (sid 20 och 21)
- mål 10 om att få med alla nordiska medborgare i den gröna omställningen och den digitala utvecklingen, utnyttja potentialen i omställningen samt motverka att klyftorna i samhället ökar på grund av omställningen (sid 22).

Perspektivet har hög relevans i stora delar av handlingsplanen och specifikt i till exempel mål 8 om digitalisering och utbildning, 11 om att ge det nordiska civilsamhället, särskilt barn och unga, en starkare röst och delaktighet i det nordiska samarbetet samt öka deras kunskaper om grannländernas språk och kultur och mål 12 om att upprätthålla tilliten och sammanhållningen i Norden, de gemensamma värderingarna och den nordiska gemenskapen med fokus på kultur, demokrati, jämställdhet, inkludering, icke-diskriminering och yttrandefrihet.

Som stöd för de som ska utföra arbetet finns en [policy för tvärspektoriella perspektiv](#) där funktionshinder och tillgänglighet ingår. I kapitlet om hur handlingsplanen ska genomföras beskrivs bland annat strategin för integrering av tvärgående perspektiv:

”Ansvaret att ta hänsyn till dessa i Nordiska ministerrådets arbete gäller alla som verkar inom eller på uppdrag av Nordiska ministerrådet oavsett politikområde. Genom att stärka detta arbete säkerställer vi att Nordiska ministerrådets arbete är hållbart, jämställt, inkluderande, representativt och tillgängligt vilket är en förutsättning för att visionen ska kunna förverkligas.”

Under 2021 tas också en vägledning fram om hur berörda kan arbeta i praktiken med de tvärgående perspektiven. Funktionshinderrådet och Nordens välfärdscenter har medverkat i utformningen och bidragit med förslag till innehåll i handlingsplanen, policyn för integrering av tvärssektoriella perspektiv samt vägledningen om det samma.

Mobilitet och gränshinder

Ministerrådets Gränshinderråd prioriterar aktivt flera gränshinder som har koppling till funktionsnedsättning. I [Gränshinderrådets verksamhetsrapport](#) kan man läsa om status och ländernas kommentarer till processen.

Följande gränshinder prioriteras för närvarande (maj 2021):

- Flytt för institutionaliserade personer (DK)
- Personlig assistent vid flytt (NO)
- Färdtjänst för funktionshindrade (NO)
- Flytt med fordon för personer med funktionsnedsättning (prioriterat av IS 2020)

En beskrivning över dessa finns i [Gränshinderdatabasen](#).

Senaste möte mellan Funktionshinderrådet och Gränshinderrådet/dess sekretariat var 2019 i samband med Nordiska rådets session. Ett möjligt nästa steg vore att en representant av funktionshinderrådet deltar i något kommande gränshinderrådsmöte och berättar om verksamheten för att informera Gränshinderrådets medlemmar om funktionshindersperspektivet.

Barn och unga

[Nordiska ministerrådets barn- och ungdomsstrategi](#) har ett integrerat funktionshindersperspektiv. Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) har ansvar för att driva på implementeringen av strategin. NORDBUK finansierar tillsammans med Nordens välfärdscenter projektet [Barn, unga och delaktighet](#) som är en aktivitet i Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshindressamarbetet. Inom projektet har bland annat en modell för [integrering av barnrätts- och ungdomsperspektiv i funktionshindressamarbetet](#) tagits fram.

NORDBUK har involverat Funktionshindersrådets sekretariat i utformningen av Nordiska ministerrådets nya [principdokument för involvering av barn och unga](#), som blev klart under våren 2020. Ansvariga har systematiskt lyft fram perspektivet i flera insatser, i utbildningar, i webinarier, i projekt och i publikationer.

Nästa steg för barn- och ungdomsområdet kan vara att skapa rutiner för NORDBUK att inkludera funktionshinderperspektivet regelmässigt i hela sitt arbete. Att fortsätta lyfta fram särintressen och olika förutsättningar för barn och unga specifikt.

Internationellt

I det internationella arbetet används samma tillvägagångssätt och styrdokument om inkludering och mångfald som annars inom Nordiska ministerrådet.

Flera projekt, bland annat inom Östersjöregionen, både stöds och genomförs kring problem relaterade till funktionshinder och andra hälso- och sociala aspekter. Ett exempel är projektet Music without borders.

Arktis

I samarbetet för Arktis är kopplingen mellan de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och [Nordiska ministerrådets arktiska samarbetsprogram](#) viktig. Programmet heter Nordiskt Partnerskap för Arktis och har fyra kategorier varav en, Peoples, fokuserar på levnadsvillkor. Funktionshinder kan kopplas till SDG nr 3, 4 och 5 om hälsa och välbefinnande, kvalitet i utbildning samt jämställdhet. Kategorin Peoples fokuserar också på mål 11, 16 och 17, det vill säga hållbara städer, starka institutioner och partnerskap.

En dialog pågår mellan det arktiska samarbetet, Nordens välfärdscenter och Funktionshindersrådet för att initiera ett projekt om jämlik välfärd i Arktis utifrån människors funktionsförmåga. Bland annat kommer projektet ha ett intersektionellt perspektiv på att både tillhöra ursprungsbefolkning och att leva med en funktionsnedsättning.

Social- och hälsopolitik

Ministerrådet för social- och hälsopolitik (MR-S) har ansvaret för koordinering och samordning av funktionshindersamarbetet sedan 2013. Innan dess sorterade området under samarbetsministrarna (MR-SAM).

Personer med funktionsnedsättning och universell utformning nämns i sektorns nuvarande samarbetsprogram [Nordiskt samarbete på social- och hälsoområdet](#), som gäller fram till 31 december 2021. Personer med funktionsnedsättning nämns speciellt vid mål 1: säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad i ständig förändring. Personer med funktionsnedsättning nämns också i genomlysningrapporten [Viden som virker i praktiken](#) av Árni Páll Árnason, bland annat i kapitlet om stärkt nordiskt samarbete om barn och unga, utsatta vuxna, äldre och människor med funktionsnedsättning.

Processen med att ta fram ett nytt strategiskt styrdokument för sektorn för tidsperioden 2022 – 2024 har påbörjats och funktionshindersområdet är en viktig del i dokumentet.

Sektorn finansierar Nordens välfärdscenters grundbeviljning. Institutionen har funktionshinder i sitt strategiska mandat liksom flera konkreta uppdrag, som syftar till stärkt nordiskt samarbete kring inkludering av personer med funktionsnedsättning, i sitt nuvarande beviljningsbrev. Sektorn finansierar sekretariatet och annan verksamhet kring Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, samt uppföljning och implementering av ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet 2018-22. Därutöver finns Nordens välfärdscenters [stöddordning för funktionshinderorganisationers nordiska samarbete](#) samt verksamhetsområdet [Dövblindhet](#).

Sektorn finansierar också utvärderingen av det nordiska funktionshinderssamarbetet som utförs 2021.

Under det finska ordförandeskapet i NMRS finansierar sektorn temaseminariet Jämlik välfärd och lika rättigheter i Arktis som organiseras digitalt under hösten 2021. Även en nordisk konferens om dövblindhet: Today's knowledge for tomorrow's actions – a Nordic perspective on Deafblindness som äger rum i september 2022. Sektorn finansierar också Nordisk kongress för synpedagogik som genomförs i Danmark i september 2022.

Sektorn finansierar projektet *Ensamhet och isolation i ett Covid-19 perspektiv* och *Coronakrisens konsekvenser för barn och unga*, som också tar hänsyn till personer med funktionsnedsättning.

Sektorn finansierar även ett nordiskt digitalt sidoevenemang tillsammans med Finland och Danmark kommer att genomföras vid Statspartskonferensen för UNCRPD i juni.

Sektorn förhåller sig till [handlingsplanen för Vår vision 2030](#) i all sin verksamhet. Särskilt centralt för arbetet inom sektorn är mål 9 i handlingsplanen: Nordiska ministerrådet ska bidra till en god, jämställd

och trygg hälsa och välfärd för alla. Arbetet med att nå målet betyder att man tar hänsyn till utsatta grupper i samhället så som personer med funktionsnedsättning till exempel när man planerar insatser för att möta de utmaningar och betydande konsekvenser på social- och hälsovårdsområdet som covid-19 innebär. I handlingsplanen för att genomföra Vision 2030 finns flera delar som är direkt eller indirekt relevanta utifrån ett funktionshinderspersion. Inom området Socialt hållbart Norden är målsättningen att "bidra till en god, jämställd och trygg hälsa och välfärd för alla".

Kultur

Nordiska ministerrådet för kultur (MR-K) antog under 2020 ett nytt [kulturpolitiskt samarbetsprogram för perioden 2021-2024](#). I programmet är följande mål formulerat som en del av det socialt hållbara Norden: "Ett jämställt och inkluderande konst- och kulturliv som är tillgängligt för alla i hela Norden".

I inledningen beskrivs detta ytterligare som: "Ett jämställt och jämlikt konst- och kulturliv, fritt från diskriminering och tillgängligt för alla bidrar till samhörighet i det nordiska samhället, men kräver nya och strukturella ansträngningar. Samarbetsprogrammet lägger därför vikt på mångfald och inkludering oavsett socioekonomisk bakgrund, etnicitet, religion, funktionell variation, asylstatus, ålder och andra identitetskategorier."

Nordens hus på Färöarna er en samnordisk kulturinstitution som finansieras av MR-K. Kafeet "Systrar" på Nordens hus fick under 2020 en utmärkelse från paraplyorganisationen MEGD, för att vara ett tillgängligt matställe. Utmärkelsen går på fysisk tillgänglighet till och inom verksamhetens olika delar, anpassad meny för matintolerans med mera. Detta är i linje med institutionens mål: "Nordisk kulturliv styrker hållbarheten i de nordiska samfundet genom att vara tillgängliga och involverande".

De samnordiska kulturinstitutionerna spelar en avgörande roll i arbetet med att uppnå visionens mål när det gäller inkludering och tillgänglighet för alla. I NAPAs tilldelingsbrev står under delmål 3 att "medarbetarnas kunskap om jämställdhet, normer, normkritik och tillgänglighet säkras." I det strategiska mandatet för NAPA står det tydligt att "NAPA:s verksamhet ska spegla en mångfald av konst- och kulturuttryck, vara relevant och tillgängligt för både kulturaktörer och allmänheten – oavsett ålder, kön, språklig, kulturell eller etnisk bakgrund, funktionsförutsättning, sexuell läggning, religion, bostadsort eller socio-ekonomisk förutsättning."

Flera projekt som får stöd av Nordisk-Baltiska mobilitetsfonden har fokus på inkludering och mångfald utifrån funktionsförmåga. Ett

exempel är [Wellbeing Residency Program](#). Programmet riktar sig till socialt engagerade samtida scenkonstgrupper som värdesätter utbyte mellan konstnärer och olika samhällsgrupper både för sin konstnärliga utveckling och för att uppmuntra social förändring genom konst.

Nästa steg för integrering av funktionshindersperspektiv inom kultursektorn kunde vara bättre och mer målanpassad information och involvering av kulturinstitutionernas och stödprogrammets anställda om vilket stödmaterial som finns. Till exempel ett gemensamt möte där kultursektorns möjligheter och best practice kan delas, också med fokus på konstprojekt där funktionshindersperspektiv ingår i projekten.

Ett första steg kunde vara att invitera ansvarig för funktionshindersfrågor vid Nordens välfärdscenter till ett möte med ledarna för kulturinstitutionerna och för de stora fonderna/stödprogrammen (NKF och NFTVF) för att informera och ge inspiration och ett efterföljande rundabordssamtal om funktionshinder, tillgänglighet och inkludering i kultursektorn.

Jämställdhet

[Nordiskt samarbetsprogram för jämställdhet 2019–2022](#) omnämner personer med funktionsnedsättning på tre ställen. I inledningen (s. 6) står att "för att uppnå ett jämställt samhälle krävs en aktiv jämställdhetspolitik som inte enbart förbättrar situationen för individen utan lyfter hela samhället. Arbetet ska utgå från att kvinnor och män, pojkar och flickor inte är enhetliga grupper utan att analyser av olika maktordningar, såsom socioekonomisk bakgrund, etnicitet, funktionsförmåga, ålder, sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck, kan ha stor betydelse för träffsäkerhet och genomslag för jämställdhet".

Inom det strategiska insatsområdet Välfärd hälsa och jämlikhet (s. 14) står det att "de nordiska länderna, Färöarna, Grönland och Åland strävar efter att: Kvinnor och män har lika tillgång till god hälsa, vård och omsorg och att de bemöts på lika villkor i hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen". Samarbetsprogrammet uppmärksammar att det finns åtskilliga hälsoskillnader kopplade till kön i Norden. Överlag upplever kvinnor sin hälsa som sämre än vad män gör. Utbildningsnivå, utbildningslängd och funktionsnedsättning är exempel på faktorer som påverkar den upplevda hälsan i förhållande till kön.

Gällande temat könsrelaterat våld (s. 17) står det att "de nordiska länderna, Färöarna, Grönland och Åland strävar efter: Nolltolerans för

könsrelaterat våld. Konstruktiva och effektiva metoder som kan stoppa det könsrelaterade våldet i Norden ska utvecklas”.

Samarbetsprogrammet lyfter fram att det behövs mer effektiva tillvägagångssätt för att främja metod- och kunskapsutbyte, även vad gäller olika grupper som är särskilt utsatta för könsrelaterat våld, exempelvis personer med funktionsvariation.

Sektorn bidrar för tillfället inte finansiellt till projekt som syftar till att uppmärksamma situationen eller förbättra tillgänglighet och/eller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Arbetsliv står som centralt tema i både samarbetsprogrammet för jämställdhet och handlingsplanen för nordiskt samarbete om funktionshinder. Ett nästa steg kan därför vara att genomföra aktiviteter som fokuserar på just arbetslivet, exempelvis dubbeldiskriminering, det vill säga förekomsten av diskriminering på basis av funktionsnedsättning i kombination med könstillhörighet och/eller -identitet, eller aktiviteter om hur könsstereotyper på arbetsmarknaden påverkar utbildnings- och yrkesval hos personer med funktionsnedsättning.

Den typ av stöd som behövs är sparring med sakkunniga i utvecklandet av projekt, aktiviteter och andra insatser. Även kontakt med civilsamhällesorganisationer som arbetar med funktionshinder är avgörande inom jämställdhets- och HBTQ/LGBTI-arbetet.

Gällande Vision 2030 kommer sektorn att stödja Nordiska ministerrådets arbete för integrering av tvärgående perspektiv (jämställdhet, barn och unga, hållbar utveckling) inom den nya visionen. Arbetet kommer att vara i linje med den nya policyn för integrering som är beslutat av MR-SAM 2020. Principerna i den nya policyn har utvecklats i samråd med Funktionshinderrådet och Nordens välfärdscenter.

Arbetsliv

Funktionshindersperspektivet ingår som ett tvärgående område i [arbetslivssektorns nuvarande samarbetsprogram](#). Därutöver framhävs området också särskilt under insatsområde 4 vidrörande stärkt integrering, lika möjligheter och mobilitet på den nordiska arbetsmarknaden.

Arbetslivssektorn har påbörjat processen med ett nytt samarbetsprogram, där funktionshindersperspektivet också kommer ingå. Det nya samarbetsprogrammet ska gälla från 2022.

Lika möjligheter är dessutom en del av budgeten för arbetsliv under 2021.

Arbetslivssektorn har satt igång projektet [Innovation och inkludering: Framtidens nordiska arbetsmarknad for personer med funktionsnedsättning](#), som ska kartlägga och sprida kunskap om, hur digitala och tekniska lösningar kan styrka möjligheterna för personer med funktionshinder på arbetsmarknaden och i arbetslivet. Projektet är en del av ministerrådets handlingsplan för samarbetet om funktionshinder, utförs av Nordens välfärdscenter och ska resultera i en kunskapssammanställning, en exempelsamling, en verktygslåda för implementering av tekniska och digitala lösningar riktat mot arbetsgivare, arbetstagare och särskilda relevanta yrkesgrupper samt kunskapsdelning i form av ett [webinarium](#) som genomförs i maj 2021.

Projektet genomförs i regi av arbetsmarknadsutskottet och har fått en förlängd projektperiod. Projektet förväntas vara färdigt sommaren 2021.

Arbetslivssektorn ska också sätta igång ett större projekt om ökad arbetsmarknadsinkludering bland utsatta grupper. En av de grupper som konkret önskas undersökas är personer med funktionsnedsättning. Projektet är en del av handlingsplanen till Nordiska ministerrådets vision och ska bland annat bygga vidare på resultaten från ovan nämnda projekt. En uppdragstagare förväntas finnas omkring sommaren 2021.

Personer med funktionsnedsättning är en grupp som arbetslivssektorn vill fokusera på under perioden 2020-2024. Detta beror på att personer med funktionsnedsättning är en viktig källa till arbetskraft i de nordiska länderna, och det finns därför en värdefull outnyttjad potential som kan gynna arbetsmarknaden.

Under perioden kommer fokus att ligga på de kunskapsluckor som finns i Norden när det gäller personer med funktionsnedsättning och deras koppling till arbetsmarknaden och de möjligheter som digitalisering och teknik skapar. Mer specifikt kommer ovannämnda projekt om ökad integration av arbetsmarknaden bland utsatta grupper att initieras, där ett särskilt fokus kommer att läggas på bland annat personer med funktionsnedsättning.

För närvarande inväntas resultaten av projektet Innovation och inkludering: Den framtida nordiska arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Nästa steg blir därför att bearbeta resultaten och följa upp dessa. Dessutom kommer lanseringen av projektet om ökad inkludering av utsatta grupper, vilket nämns ovan.

Arbetslivssektorn vill fortsätta att mötas och ha kontinuerlig kontakt med NVC för att säkerställa relevans och nuvarande fokus på området för funktionshinder i arbetslivssektorn.

Utbildning och forskning

I samarbetsprogrammet för Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) 2019-2023 står att: "Samarbetet betonar ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv (kön, ålder, etnicitet, sexuell läggning etc.) och tar in funktionshindersperspektivet då det är relevant." I samarbetsprogrammets kapitel om språksamarbete nämns det nordiska teckenspråket som ett fokusområde.

[Nordplus](#) är Nordiska ministerrådets stödprogram för att främja mobilitet. En av de överordnade målsättningarna för Nordplus är att stimulera intressen för, kunskap om och förståelse för Nordens samhällsbärande språk (danska, finska, färöiska, grönländska, isländska, norska, samiska och svenska) och Nordens teckenspråk. Detta gäller speciellt Nordplus Nordens språk, men kan också omfatta andra delprogram i Nordplus.

Nordplus ger särskilt stöd till personer med funktionsnedsättning i samband med mobilitetsaktiviteter. Till exempel har programmet Nordplus Högre Utbildning reserverade medel för denna typ av mobilitetsstöd. Villkoren som finns kan hittas i [Nordplus handbok för sökande](#). Nordplus stöder också utvecklingsprojekt och nätverk som hanterar relevanta ämnen. För projektexempel kan man söka i [Nordplus projektdatabas på hemsidan](#).

MR-U stöder det [nordiska teckenspråknätverket](#) under programperioden 2019-2021 med 250 000 DKK årligen. Nätverket arbetar med tre initiativ med fokus på barn och unga: En forskningsöversikt om barns tillgång till teckenspråk i de nordiska länderna, en rapport med en översikt över lagstiftningen i de nordiska länderna med tonvikt på hur ländernas lagstiftning bidrar till barns teckenspråkutveckling och [Nordisk TegnTube](#) med fokus på teckenspråkiga barn och ungdomar.

Sektorns arbete är i huvudsak i linje med Vision 2030 och inkludering i allmänhet är således en del av sektorns engagemang för visionen. Åtagandet i förhållande till funktionshindersperspektivet beskrivs mer detaljerat under de andra punkterna. Förebyggande av exkludering och marginalisering, liksom frågor relaterade till olika typer av minoriteter, är ett viktigt tema i projektet Demokrati, inkludering och sammanhållning under mål 12.

Teckenspråk är en del av det nordiska språksamarbetet och ingår i uppföljningen av mål 8 och 11, som bidrar till att stärka rörligheten och språkförståelsen i de nordiska länderna.

Det är viktigt att komma ihåg funktionshinderperspektivet i det dagliga arbetet där det är relevant. Genom erfarenhetsutbytet i NMRS interna funktionshindersnätverk kommer sektorns arbete med att ta funktionshinderperspektivet att fortsätta att stärkas.

Det är viktigt att belysa funktionshinderperspektivet även från de förändrade premisser som finns inom arbetslivet idag. Bristande tillgänglighet eller andra aspekter som hindrar personer från att tillgodogöra sig adekvata digitala verktyg bör adresseras mera systematiskt och med korrekt vetenskaplig metodologi. En dylik oförmåga fungerar som en funktionsnedsättning både vad gäller arbetslivet och den samhällsliga tillvaron i Norden idag.

Sektorn önskar sig fortsatt en intern utbildning inspirerad av ministerrådets interna utbildning om barn och unga. Till exempel en dag eller två halvdagar och / eller webinarier på samma sätt som det har gjorts i regi av barn- och ungdomsområdet. Alternativt kan en presentation på en halvtimme från NVC vid interna möten i NMRS (till exempel avdelningsmöten) hjälpa till att öka medvetenheten bland alla om funktionshinderperspektivet och hur man kan integrera det på ett bra sätt. Även ett dokument som specificerar minimikraven som gäller universell design och som NMRS kan bifoga till alla avtal som ingås, där en webbplats omfattas av kontraktet

Lagsamarbete

Sektorn har i närtid inte finansierat någon aktivitet som direkt berör personer med funktionsnedsättning. I sektorns ansvarsområde ingår dock frågor om mänskliga rättigheter och diskriminering som bland annat berör personer med funktionsnedsättning.

Nästa steg för integrering av funktionshinderperspektiv kan vara att lägga till området till de tvärgående perspektiv som sektorn beaktar i budgettext och samarbetsprogram.

Det behövs sektorsrelevant sakkunskap om funktionshinder för att gå vidare i nästa steg.

Näringspolitik

Samarbetsprogrammet hänvisar inte uttryckligen till främjandet av personer med funktionsnedsättning eller tillgänglighet och universell design. Samarbetsprogrammet nämner dock att det måste bygga vidare på FN:s globala hållbarhetsmål och därmed omfattas också funktionshinder (till exempel i mål 4, 8 och 10).

Nordiska projektexportfonden (Nopef) etablerades av de nordiska länderna 1982 med syfte att stärka nordiska företags konkurrenskraft genom stöd till förstudier för internationalisering. Idag finansierar Nopef förstudier för nordiska små- och medelstora företag (SME) relaterade till grön tillväxt och har en portfölj med 150 aktiva projekt. Nopef administreras av Nordiska miljöfinansieringsbolaget NEFCO och finansieras med årliga budgetmedel från Nordiska ministerrådet. [Nopefs låneavtal](#) nämner specifikt personer med funktionsnedsättning och att alla projekt som finansieras av fonden åtminstone bör inkludera FN:s rättighetskonvention. Vidare tillämpas [NEFCO:s jämställdhetspolitik](#) (inklusive funktionshinderperspektivet här) i institutionens verksamhet (vilket även omfattar Nopef).

Nästa steg kan vara att definiera mål för att inkludera funktionshinderspersion, till exempel i det kommande samarbetsprogrammet för 2022–2024 eller mer generellt för alla ministerråd i handlingsplanerna för Vision 2030.

Frågan nämns inte uttryckligen i Nordic Innovations beviljningsbrev 2021.

Näringslivssektorn bidrar inte direkt till att gynna personer med funktionsnedsättningar, men arbetar med insatser som indirekt underlättar för personer med funktionsnedsättning, t.ex. genom nordiska programmet Hälsodemografi och Livskvalitet. Funktionshinderspersion återspeglas inte direkt i näringslivssektorns initiativ i handlingsplanen Vision 2030.

Nästa steg för integrering av funktionshinderspersion inom området kunde vara att ta ställning till att se till att integrering av funktionshinderspersion skrivs in i Nordic Innovations beviljningsbrev för 2022, och då upprätta en dialog med Nordic Innovation om vad som kunde vara meningsfullt att ha med i relation till beviljningsbrevet.

Regionalpolitik

I regionalsektorens kommande samarbetsprogrammet för regional utveckling och planering 2021–2024 nämns funktionshinderspersion som en viktig fråga i relation till hur

staden kan utgöra en ram kring "det goda livet" för alla som bor och arbetar i, eller besöker regionen. Här beskrivs även hur man kan säkerställa en varierad bostadsstruktur så att alla, oavsett ålder, livssituation, funktionsförmåga eller inkomst, ska ha samma möjligheter att leva hållbara liv och välj var och i vilken typ av bostäder de vill bo.

Frågan nämns inte uttryckligen i Nordregios beviljningsbrev 2021.

Inom ramen för genomförandet av den regionala sektorns tidigare [samarbetsprogram för perioden 2017-20](#) finns flera exempel på relevanta aktiviteter.

Temagruppen för hållbar stadsutveckling initierade ett projekt om universell utformning. Rapporten [The right to access the city – Nordic urban planning from a disability perspective](#), publicerades i början av oktober 2020. Den är resultatet av ett projekt som pågick i Temagrupp 3 om [planering och design av den inkluderande smarta staden](#). Projektet beskriver hur nordiska städer arbetar strategiskt och praktiskt med tillgänglighet i stadsplanering. Projektet visade också hur strategier kring universal design, tillgänglighet och funktionshinder implementeras i stadsplanering. Projektet undersökte bland annat kollektivtrafiklösningar för personer med funktionsnedsättning, organisering och planering för tillgänglighet och rörlighet för alla, hinder för genomförande, med mera. Kärnan i detta projekt är att granska konceptet smart city genom en social hållbarhetslins. Den empiriska inriktningen är urbana offentliga utrymmen och planering och design för tillgänglighet och mobilitet för alla. Detta inkluderar universell utformning av allmänna utrymmen och offentliga byggnader, policyer för tillgång till kollektivtrafik och taxitjänst, digitala tjänster för information och tillgänglighet. Projektet genomfördes av sektorns institution NORDREGIO i samarbete med Nordens välfärdscenter.

Flera projekt genomfördes under de temagrupper som inrättats för att genomföra samarbetsprogrammet, till exempel projektet [Transport support for elders and handicapped in the Nordic rural regions](#).

Projektet är en del av ett annat pågående projekt, [Regional disparities and the geography of service within the Nordic countries](#).

Den regionala sektorn bidrar inte direkt till förmån för personer med funktionsnedsättning. Men den regionala sektorn arbetar bland annat med insatser för att göra det attraktivt att bo, arbeta och bo i alla delar av Norden samt att stärka sociala tjänster på landsbygden, vilket indirekt också kan gynna funktionshindrade.

I den regionala sektorns bidrag till handlingsplanen 2021-24 för vår vision 2030 finns det flera initiativ som indirekt kommer att gynna personer med funktionsnedsättning. Detta inkluderar till exempel

insatser för att: 1) mobilisera och kvalificera grupper utanför arbetsmarknaden för den privata sektorn i städer och landsbygdsområden, 2) att bidra till god, lika och säker hälsa och välbefinnande för alla, 3) föreslå nya sätt att tillhandahålla effektiv service i glesbefolkade områden, 4) analysera i vilken utsträckning avståndet till tjänsterna påverkar känslan av säkerhet, 5) bidra till planering av blandade och olika stadssamhällen, 6) undersöka hur äldre kan mobiliseras som en värdefull resurs på landsbygden och 7) stärka medborgarnas engagemang för att stärka lokal demokrati. Se även svaret på frågan ovan.

Nästa steg för integrering av funktionshinderspersion kunde vara att ta ställning till om att integrering av funktionshinderspersion kunde tas in i Nordregios beviljingsbrev 2022.

Digitalisering

Deklarationen [Digital North](#) utgör den strategiska ramen för nordiskt och nordiskt-baltiskt samarbete kring digitalisering under Nordiska ministerrådet för digitalisering (MR-DIGITAL). Deklarationen sätter specifika mål för samarbetet och ser digitalisering som ett viktigt verktyg för att stödja arbetet med stora samhällsutmaningar som klimat, hållbar utveckling, social integration, säkerhet med mera.

Personer med funktionsnedsättning omnämns inte specifikt i styrdokumentet. Samarbetet är primärt organiserat kring sakkunniga rådgivare på de nordiska ländernas digitaliseringsmyndigheter.

MR-DIGITAL har sedan 2019 finansierat ett nordiskt nätverk för webbtillgänglighet med följande mål:

- Dela kunskap och erfarenheter om hur man säkerställer att organ inom den offentliga sektorn tillhandahåller och regelbundet uppdaterar en detaljerad, omfattande och tydlig tillgänglighetsförklaring om hur deras webbplatser och mobilapplikationer överensstämmer med det europeiska direktivet om webbåtkomst.
- Att dela kunskap och erfarenheter om hur man kan tillhandahålla ett adekvat och effektivt verkställighetsförfarande.
- Att dela kunskap och erfarenheter om övervakning och rapportering av att webbplatser och mobilapplikationer för offentliga organ uppfyller tillgängligheten.

- Dela bästa praxis i vägledning och material riktat till offentliga organ.

MR-DIGITAL kommer i nästa steg att inleda arbetet 2021 med att utveckla indikatorer för digital inkludering, utöver internationella index (EU, OECD och FN) för digital omställning, och på så sätt få bättre kunskap om digitala "luckor" i de nordiska länderna.

För att utveckla indikatorer för digital inkludering behövs ett nära samarbete med de nordiska statistikbyråerna så att nödvändig information kan samlas in, uppdateras och jämföras mellan de nordiska länderna.

Gällande vision 2030 har MR-DIGITAL lagt in följande mål under området social hållbarhet:

- Strengthen Nordic leadership in the EU and globally on the digital transformation of our societies by highlighting sustainable, fair and inclusive practices, which place humans in the centre of such transformation by:
- Promoting ethical and transparent guidelines, standards, norms and principles which can guide when and how digital technologies and applications can be used, e.g. in relation to regulation of the platform economy.
- Increasing awareness of digital gaps and inequalities by monitoring and supporting development of digital skills, and promoting diversity and transparency in the data used for digital solutions.
- Promoting access to digital infrastructures and services in all parts of society.

Integration

Personer med funktionsnedsättning nämns inte specifikt i styrdokumentet för samarbetsprogrammet för integration av flyktingar och invandrare. Fokus för själva programmet innebär dock implicit att utmaningar rörande funktionshinder tas upp, eftersom målgruppen för flyktingar löper särskild risk att utveckla psykisk ohälsa.

Syftet med integrationsprogrammet är att stödja utbyte av erfarenheter om integration och bidra till att underlätta utbyte av erfarenhet och kunskap mellan statliga aktörer och andra viktiga integrationsaktörer i de nordiska länderna. Tematiskt har integrationsprogrammet spridit kunskap om strukturella och kulturella hinder för integration, till exempel genom anordnande av en

integrationskonferens hösten 2020, där ett av teman handlade om tillgång till psykiatrisk hjälp för ensamkommande barn och ungdomar.

Forskare och aktörer i det civila samhället har möjlighet att ansöka om finansiering inom integrationsprogrammets pool för att utveckla nya metoder som främjar integrationen av flyktingar och invandrare. Här har till exempel medel avsatts till det danska flyktingrådets centrum för sårbara flyktingar i syfte att stärka kunskapsbasen om effektiva arbetsinsatser för traumatiserade flyktingar.

Clearingscentralen under Nordens välfärdscenter/Nordregio förmedlar kunskap om integration och har under 2020 satt fokus på integration och psykisk hälsa genom följande aktiviteter

- [En rapport om ensamkommandes psykiska hälsa](#), Mental health and well-being of unaccompanied minors – a nordic overview, publicerades under 2020
- Ett [nordiskt möte](#) om ensamkommande barn arrangerades för departement och myndigheter för att diskutera ensamkommande barn och ungas utmaningar, mötet resulterade i en rapport,
- Ett [webbinarium](#) arrangerades i samarbete med CAGE-projektet (Coming of age in exile), finansierat av Nordforsk. Forskningen tar upp unga flyktingar och hur det går för dem utifrån skola, psykisk hälsa och arbete.

Clearingscentralen arbetar också systematiskt för att stärka tillgänglighet och tillgång till webbinnehåll för personer med funktionsnedsättning, se de senaste riktlinjerna (september 2020)

Riktlinjer för tillgänglighet för webbinnehåll (WCAG 2.1). Nordiska ministerrådets kommunikationsstrategi 2020–2024 säger att "Kommunikationen måste vara lika, tillgänglig och jämställd och även ta hänsyn till barn och ungdomars perspektiv." På grundval av detta, liksom strängare EU-krav, har Clearingcentralen stärkt tillgängligheten både vad gäller innehåll och form. Målet med tillgänglighetsarbetet är följande:

- Att integrationnorden.org ska följa EU:s tillgänglighetsdirektiv samt riktlinjerna i WCAG 2.1.
- Att publikationer, filmer och andra kommunikationsmedier ska följa riktlinjerna.
- Att design och utformning ska främja tillgänglighet.
- en tydligt formulerad standard för vilken grad av tillgänglighet vi erbjuder vid varje evenemang och vad som är komplement utifrån särskilda behov.

Följande aktiviteter har genomförts 2020:

- Tillsammans med Nordens välfärdcenter är det beställt en extern tillgänglighetsanalys av existerande webblösning.
- Genomgång av tillgänglighet i publikationer, event och webb, samt förslag till förändringar.
- Uppföljning och evaluering av genomförda ändringar i verksamheten och kommunikationen.
- Påbörjat arbete med att åtgärda brister som påtalats i tillgänglighetsanalysen.

Samarbetsprogrammet är kopplat till målen för de strategiska prioriteringarna för en konkurrenskraftig och socialt hållbar Norden och särskilt mål 7 och 12. Integrationsprogrammet stöder tillgängligheten av kunskap om vilka utbildningsinsatser som har störst effekt på flyktingar och invandras koppling till arbetsmarknaden genom följande delmål:

- Nordiskt samarbete måste bidra till att flyktingar och invandrare bland annat kan använda sina färdigheter och potential. genom utbildning och omskolning.

Integrationsprogrammet stöder utvecklingen av projekt och ny kunskap som stärker flyktingarnas och invandrarernas deltagande i det offentliga rummet genom följande delmål:

- Nordiskt samarbete måste bidra till att flyktingar och invandrare får ett aktivt deltagande i samhället.
- Nordiskt samarbete måste bidra till att minska skillnaden i arbetsdeltagande mellan män och kvinnor.

Som nämnts i inledningen löper flyktingar särskild risk för psykisk sjukdom, vilket kräver särskilda insatser för inkludering på arbetsmarknaden och i utbildning som kan säkerställa ett aktivt deltagande i samhället.

Integrationsprogrammet säkerställer ett minoritetsperspektiv i visionen om det nordiska samarbetet och lyfter hållbarhetsprincipen att "ingen får vara kvar", inklusive utsatta och traumatiserade flyktingar med funktionsnedsättning.

Nästa steg kan vara en förstärkt kunskapsbas där man mer systematiskt undersöker vilka speciella hinder det finns i förhållande till aktivt deltagande i samhället för flyktingar / invandrare med funktionsnedsättning.

En förstärkt kunskapsbas kommer att kunna bidra till instruktioner om var det är relevant att lyfta funktionshindersperspektivet inom samarbetsprogrammet för integration av flyktingar och invandrare. Exempel på inspiration där andra sektorer tematiskt har integrerat funktionshinder i kunskapsproduktion, liksom resultatet av detta.

Samarbetsprogrammet för integration av flyktingar och invandrare bidrar till att lyfta Vision 2030:s mål 7 och 12.

Funktionshindersperspektivet i kombination med målgrupperna i integrationsprogrammet säkerställer att en minoritet inom minoriteten (invandrare med funktionsnedsättningar) ingår i förverkligandet av visionen och att målen för väl fungerande arbetsmarknader och förtroende och sammanhållning i Norden även inkluderar utsatta grupper.

Kommunikation

Nordiska ministerrådets [kommunikationsstrategi 2020–24](#) har bland annat utgångspunkt i Vision 2030. I punkten Ett socialt hållbart Norden, säger visionen att vi ska vara inkluderande och fokusera på jämlikhet. Detta inkluderar även funktionshindersområdet. Speciellt återspeglas detta i den allmänna kommunikationen, publikationerna och de digitala aktiviteterna – inklusive webbplatsen.

Enligt kommunikationsstrategin ska det som kommuniceras vara tillgängligt för alla. Kommunikationsavdelning har under de senaste åren vidtagit en rad åtgärder för att leva upp till detta. Avdelningen har synliggjort området mer och uppmärksammat behovet av att bättre bevaka nordiskt samarbete om funktionshinder, och hur barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning har det i Norden. En [webbsida där funktionshindersarbetet presenteras](#) har uppdaterats.

Nordiska ministerrådets kommunikationsavdelning bidrar också med en seniorrådgivare som ansvarar för att skapa synlighet för området. Detta innebär att kommunicera om det politiska arbetet och från aktuella aktiviteter på fältet, till exempel genom nyheter, intervjuer, videor och insatser i sociala mediekkanaler och kommunikation om aktuella konferenser.

Publikationer

EU-krav om tillgänglighet

Nordiska ministerrådets responsiva, digitala publikationer är anpassade till Nivå AA i Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0). Riktlinjerna definierar hur innehållet på webben ska göras mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Norden.org följer dessa riktlinjer.

Skärmläsare

Online-publikationerna kan läsas av skärmläsare. Alternativtexter på bilder och grafer hjälper läsare med nedsatt syn att förstå det grafiska innehållet, eftersom skärmläsaren kan läsa den alternativa texten.

Design

Kommunikation testar tillgängligheten i publikationerna med olika verktyg innan de publicerar dem. Exempelvis testas färgkontraster. 2020–2021 är planen att se över den visuella identiteten. Då kommer kommunikationsavdelningen att titta på hur den fungerar digitalt och fokusera på tillgänglighet, inklusive färger.

Om bilder

Från designhandboken: Bilder måste uttrycka närvaro, äkthet och liv. De måste vara könsbalanserade och normkritiska för att undvika stereotypisering. I Nordiska ministerrådets fototävling för ungdomar 2019 var 25 procent av de vinnande bilderna på personer med funktionsnedsättning.

Web

Varför är webbtillgänglighet viktigt?

Det gagnar alla användare att webbsidor och applikationer är tillgängliga. Naturligtvis gagnar det i särskild hög grad människor med olika funktionsnedsättningar, som till exempel synnedsättning, färgblindhet eller fysiska funktionsnedsättningar.

Norden.org och tillgänglighet

Norden.org är byggd efter kraven i Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.0). Det vill säga, hemsidan lever upp till de gällande riktlinjerna.

Från 23 september 2020 gäller nya krav (WCAG 2.1). Det betyder bland annat, att även dokument och videomaterial, som visas på norden.org, ska vara tillgängligt för människor med funktionsnedsättning, och att

det ska finnas en tillgänglighetsdeklaration på webben som beskriver hur vi hanterar kraven.

Hur säkrar vi tillgänglighet?

Tillgängligheten övervakas löpande på norden.org via verktyget Siteimprove, som screenar för tillgänglighetsfel så som exempelvis bilder utan alt-text eller fel struktur i överskrifter.

Webbleverantören, FFW, har fått i uppgift att före september 2020 se till att den tekniska tillgängligheten på webbplatsen uppfyller den nya WCAG 2.1-standarden. Detta gäller till exempel tydligare markering av länkar, bättre kontrast i skrift med mera.

Text och bilder

Text på norden.org kan läsas med en skärmläsare. Användaren kan navigera genom innehållet utan att använda mus, och länkar namnges ofta, vilket ger användaren kunskap om exakt vad som kan klickas på.

Senast i september ska kommunikationsavdelningen se till att alla bilder och diagram är försedda med alternativ text, så att användare med synnedsättning kan dra nytta av det grafiska innehållet – och alla länkar måste följa riktlinjerna.

Dokument

Kommunikation fokuserar på att minimera användningen av pdf-dokument på webbplatsen och istället göra informationen tillgänglig som "vanlig webb" (html). Detta gäller för de digitala publikationerna. De dokument som finns kvar på norden.org ska vara tillgängliga för alla, inklusive de som använder skärmläsare. Arbetet pågår för närvarande med att hitta en lösning som uppfyller riktlinjerna och också är hållbar med tanke på resurser – till exempel genom att göra vissa typer av dokument tillgängliga på begäran.

Video

På norden.org är det möjligt att titta på web-TV och video från olika evenemang, till exempel Nordiska rådets session, priser, offentliga möten och så vidare. Många videor har undertexter, men inte alla. Från och med 23 september 2020 måste allt nytt videomaterial på norden.org textas. En inspelad live-stream kan dock ses som en video i 14 dagar utan textning. Det kommer att vara upp till en konkret redaktionell bedömning om den enskilda videon sedan ska textas eller tas bort från norden.org.

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 30
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
c/o Folkhälsan
Topeliusgatan 20
FI-00250 Helsingfors
Tel: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org